

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

3.1.1.6 ศิราภรณ์ และ ถนิมพิมพาภรณ์แบบสมบูรณ์ (final design)

ศิราภรณ์ และถนิมพิมพาภรณ์แบบสมบูรณ์ในหนึ่งชุดประกอบด้วย

ศิราภรณ์จำนวน 1 ส่วน

1) ศีรษะ

ถนิมพิมพาภรณ์ จำนวน 10 ส่วน

- 1) **กุนทล หรือ ต่างหู** เป็นเครื่องประดับหู นำต้นแบบมาจากประติมากรรมเทวดาทั้ง 8 ชุด มีลักษณะรูปร่าง และลวดลายเหมือนกัน
- 2) **กรองคอ** เป็นเครื่องประดับคอ นำต้นแบบมาจากประติมากรรมเทวดา ทั้ง 8 ชุด มีลักษณะรูปร่างเหมือนกัน แต่แตกต่างกัน ตรงลวดลายประจำยามแต่ละชุด
- 3) **ทับทรวง** เป็นเครื่องประดับ ลักษณะเหมือนสร้อยคอ ทั้ง 8 ชุด นำต้นแบบมาจากประติมากรรมเทวดา มีลักษณะรูปร่างคล้ายกัน คือ เป็นสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ทำเว้าเป็นกลีบดอกไม้ซ้อนกัน บางชิ้นมีปลายโค้ง บางชิ้นมีปลายตรง แตกต่างกัน ตรงประจำยามของแต่ละชุด ซึ่งอยู่ตรงกลางด้านหน้าของทับ
- 4) **สังวาลย์** เป็นเครื่องประดับตัว ใช้สวมพาดบ่า จากไหล่ซ้ายไปยังสะเอวขวา ลักษณะสพายแล่ง ทั้ง 8 ชุด มีรูปร่าง และลวดลายเหมือนกัน ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ
 - (1) **สะพักตร์** เป็นส่วนบน มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า แต่ปลายทั้ง 2 ด้านโค้งมน ขอบด้านข้าง เป็นหยักคล้ายกลีบดอกไม้ ใช้วางทาบบนไหล่ด้านซ้ายเป็นตัวยึดติดเพื่อไม่ให้ส่วนของสายสร้อยพลิกหรือเคลื่อนได้
 - (2) **สายสร้อย** เป็นส่วนกลางมีลักษณะเป็นกนก ลวดลายดอกไม้ จำนวนด้านละ 4 ชิ้น สลับกับ วงกลมลวดลายเกสรดอกไม้ ร้อยต่อกันด้วยห่วงสีทอง
 - (3) **ตาบทิศ** เป็นส่วนล่างของสังวาลย์ มีลักษณะเป็นวงกลม ประดับด้วยกลีบดอกไม้ ทรงโค้งเป็นหยัก ปลายแหลม ข้างละ 1 ดอก

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

- 5) **กำไลตันแขน** เป็นเครื่องประดับตันแขน มีลักษณะสีเหลี่ยมผืนผ้า ปลายโค้งงอเข้าหากันเป็นทรงกระบอก มีทั้งหมด 8 คู่ มีลักษณะ รูปร่าง และลวดลายแตกต่างกัน ตรงประจายามของแต่ละชุด ซึ่งอยู่ตรงกลางด้านหน้าของกำไลตันแขน ลายขอบเป็นเม็ดไขปลา
- 6) **กำไลข้อมือ** เป็นเครื่องประดับข้อมือ มีลักษณะสีเหลี่ยมผืนผ้า ปลายโค้งงอเข้าหากันเป็นทรงกระบอก มีทั้งหมด 8 คู่ มีลักษณะ รูปร่าง และลวดลายแตกต่างกัน ตรงประจายามของแต่ละชุด ซึ่งอยู่ตรงกลางด้านหน้าของกำไลข้อมือ ลายขอบเป็นเม็ดไขปลา ใช้ลวดลายดอกไม้เป็นหลัก
- 7) **หัวเข็มขัด** เป็นเครื่องประกอบกับสายเข็มขัดอยู่ตรงกลางหน้า ลำตัว มีลักษณะรูปร่างสีเหลี่ยมขนมเปียกปูน ลวดลายมีลักษณะเป็นลายดอกไม้ มีทั้งหมด 8 ชิ้น มีลักษณะรูปร่าง และลวดลายแตกต่างกัน ตรงประจายามของแต่ละชุด ซึ่งอยู่ตรงกลางด้านหน้า ของหัวเข็มขัด
- 8) **สายเข็มขัด** เป็นสายเครื่องประกอบกับหัวเข็มขัดอยู่รอบเอว มีลักษณะรูปร่างสีเหลี่ยมเรียงต่อกัน ลวดลายมีลักษณะเป็นลาย ดอกไม้ มี ลักษณะ รูปร่าง และลวดลายเหมือนกัน
- 9) **ห้อยหน้า** เป็นสำหรับเครื่องห้อยด้านหน้าขา ประกอบด้วยรูปทรง ต่างๆ 1 สำหรับมีจำนวน 8 ชิ้น ลวดลายมีลักษณะเป็นลายดอกไม้ มีลักษณะรูปร่าง และลวดลายแตกต่างกัน ตรงประจายามของ แต่ละชุด ซึ่งอยู่ตรงกลางด้านหน้าของหัวเข็มขัด
- 10) **กำไลข้อเท้า** เป็นเครื่องประดับข้อเท้า มีลักษณะสีเหลี่ยมผืนผ้า ปลายโค้งงอเข้าหากันเป็นทรงกระบอก มีทั้งหมด 8 คู่ มีลักษณะ รูปร่าง และลวดลายแตกต่างกัน ตรงประจายามของแต่ละชุด ซึ่งอยู่ตรงกลางด้านหน้าของกำไลข้อเท้า ลายขอบเป็นเม็ดไขปลา

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

ศิราภรณ์ และ ถนิมพิมพาภรณ์ ที่จัดสร้างในการแสดงชุดนี้ กำหนดหัวข้อ “ดอกไม้ทิพย์แห่งล้านนา” โดยผู้วิจัยคัดเลือก ดอกไม้มงคลตามคติความเชื่อของชาวล้านนา 8 ดอก มาเป็นลายหลัก ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ดอกไม้ทิพย์แห่งล้านนา หมายถึง ดอกไม้มงคลของล้านนาที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อ ด้านศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม เป็นเครื่องหมายของการเคารพสักการะต่อองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เทวดา บรรพบุรุษของชาวล้านนา และยังให้ความหมายด้านการปกป้องคุ้มครอง ชาวล้านนาให้ความสำคัญของดอกไม้เหล่านี้ด้วยการนำมาทำเป็นเครื่องสักการะในโอกาสสำคัญ อันได้แก่ ปาเจณีปีใหม่เมือง เพื่อเป็นการเริ่มต้นชีวิตใหม่ด้วยการกระทำอันเป็นมงคล โดยใช้ดอกไม้มงคลของล้านนาสัญลักษณ์แห่งการนอบน้อมสักการะต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายสามารถคัดเลือกได้ ดังนี้

- 1) ดอกเก็ดทะหวา หรือ ดอกพุทซ้อน
- 2) ดอกขอมพอ หรือดอกหางนกยูง
- 3) ดอกแก้ว หรือ ดอกพิกุล
- 4) ดอกบัว
- 5) ดอกจุ่มป่า หรือ ดอกจำปา
- 6) ดอกกาสะลอง หรือ ดอกปีบ
- 7) ดอกบัวผัด หรือ ดอกทานตะวัน
- 8) ดอกสารภี

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

1. เครื่องแต่งกายชุดที่ 1 ดอกเก็ดทะหวา

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Gardenia angusta* (L.) Merr.

ชื่อวงศ์: Rubiaceae

ชื่อสามัญ: Cape jasmine, *Gardenia jasmine*

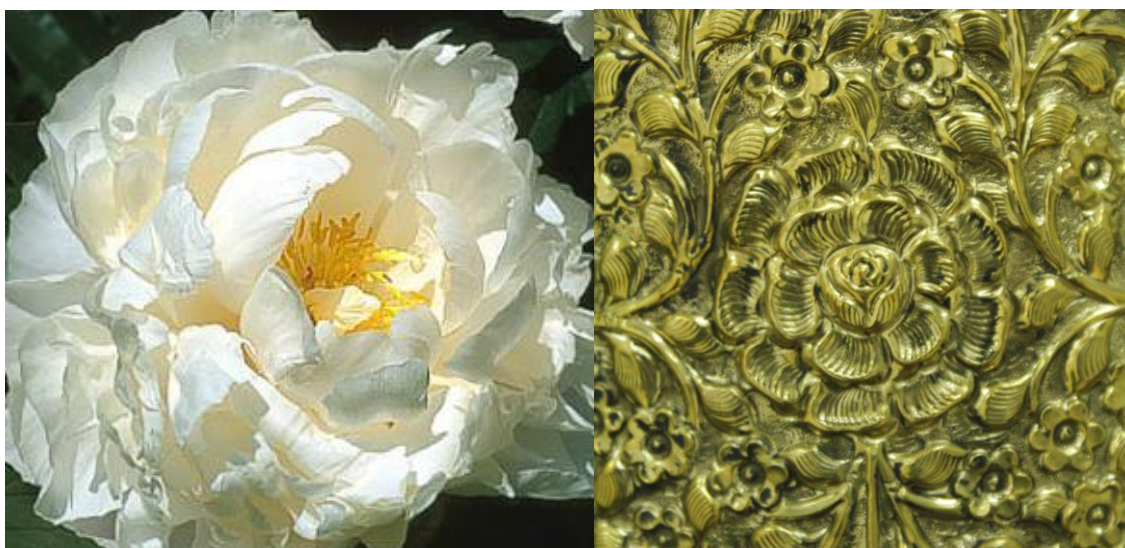
ชื่อพื้นเมือง: พุดจีน พุดใหญ่ อินทะหวา เก็ดทะหวา แคลวา ชั่วอั้งกี้ จูยเจียฮวย

มีลักษณะเป็นดอกเดี่ยวสีขาวออกตามซอกใบและปลายกิ่ง มีกลีบเลี้ยงหนาเป็นสัน มีทั้งชนิดดอกกลีบดอกชั้นเดียว และชนิดดอกซ้อน มีกลีบดอกจำนวนมากเรียงซ้อนกัน เมื่อดอกบานมีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 7-8 ซม. นิยมนำไปร้อยพวงมาลัยบูชาพระ สรรพคุณทางยา เมล็ดสีเหลืองทอง ใช้แต่งสีอาหาร และทำสีย้อม ดอกใช้สกัดน้ำมันหอมระเหย ใช้ทำน้ำหอมและแต่งกลิ่นเครื่องสำอาง สมุนไพร

ดอกเก็ดทะหวา หรือ ดอกพุดซ้อน ตามคติความเชื่อชาวล้านนาถือเป็นไม้มงคล เพราะเป็นพญาดอก คือเป็นใหญ่แก่ดอกไม้ทั้งปวง มีคุณทางด้านโหราศาสตร์ เมื่อถึงวันสงกรานต์ หลังจากประกอบพิธีกรรมอาบน้ำดำหัว ข้าราชการตามขนบธรรมเนียมแล้วจะนำเอาดอกไม้ที่เป็นพญาดอกนี้ทัดหูหรือเสียบแซมที่มวยผม ด้วยเชื่อกันว่าจะทำให้มีอายุยืนยาว ทำให้กลายเป็นสัญลักษณ์แทนความอายุยืน แข็งแรง และมีทรัพย์สินเงินทอง เหมาะสำหรับคนเกิดวันจันทร์ เนื่องจากดอกเก็ดทะหวามีสีขาวจึงถือเป็นดอกไม้แทนความสะอาดบริสุทธิ์ของจิตใจ และมีกลิ่นหอมแทนความหอมของศีลธรรม ชาวล้านนาจึงนิยมนำดอกไม้ชนิดนี้เป็นพุ่มบูชากันโดยทั่วไป

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

รูปที่ 3.39 : เปรียบเทียบระหว่างดอกเก็ดละหาวจริง กับ ลายประจายามดอกเก็ดละหาว

ที่มา : นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวันท์

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

1.1 ศิราภรณ์

ศิราภรณ์ เป็นเครื่องประดับศีรษะ ทำด้วยทองเหลือง ต້องลาย ดุนลาย ประติมากรรม ปูนปั้น ลวดลายหลักคือลายดอกไม้ ลายกล้วยบัว ลายแซ่ ตามศิลปะล้านนา รูปทรงเป็นชฎาทรงเตี้ย หรือ ทรงกระโจม ลดหลั่นระดับลงมาจนถึงส่วนฐาน ฐานมีความกว้างรอบศีรษะ 60 เซนติเมตร ด้านหลังมีลักษณะโค้งสูงขึ้นไป มีความสูงของฐานถึงส่วนยอดของฐาน 18 เซนติเมตร ส่วนยอดของศิราภรณ์ มีลักษณะกรวย 4 ชั้น โดยแต่ละชั้นประดับดอกไม้ทองและเปลวระหนกคู่โค้ง มีความสูง 21 เซนติเมตร และมีความสูงจาก ฐานไปถึงยอดรวม 37.5 เซนติเมตร ด้านข้างสูง 14 เซนติเมตร ทั้ง 2 ข้างไว้เพื่อให้ลับกับหูของผู้สวมใส่ ด้านหน้ามีประจํา ยามขนาดความกว้างยาว 9 เซนติเมตร x 9 เซนติเมตร ด้านหลังมีลายประจํายามดอกเก็ดดงหวา (ดอกพุดซ้อน) ซึ่งเป็นลายหลักของสำรับที่ 1 นี้

รูปที่ 3.40 : ศิราภรณ์เครื่องแต่งกายชุดที่ 1 ดอกเก็ดดงหวา

ที่มา : นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวินท์

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

1.2 ถนิมพิมพาภรณ์

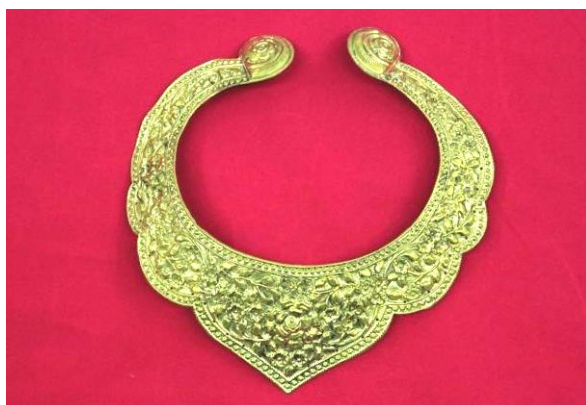
1.2.1 กุณฑล หรือ ต่างหู เป็นเครื่องประดับหู ทำด้วยแผ่นทองเหลือง ต้องลาย ดุนลาย เป็นกลีบดอกไม้ มีอุบะห้อยซ้อนเรียงชั้นลดหลั่นลงมา เชื่อมต่อลายกนกโค้งงอน มีความสูงจากดอกไม้ถึงปลายอุบะ 9.5 เซนติเมตร และความยาวของปลวด้านข้าง 8 เซนติเมตร

รูปที่ 3.41 : ต่างหูเครื่องแต่งกายชุดที่ 1 ดอกเก็ดทะหวา

ที่มา : นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวันท์

1.2.2 กรองคอ หรือ กรองคอ เป็นเครื่องประดับคอ ทำด้วยแผ่นทองเหลือง ต้องลาย ดุนลาย เป็นรูปทรงคล้ายวงรี ส่วนตรงกลางเว้าสำหรับสวมคอ มีขนาดความกว้าง 24 เซนติเมตร ปลายทั้ง 2 ข้างด้านหลังขดออกเป็นลายหงา(ขดวงกลม) ส่วนปลายตรงกลางด้านหน้าเรียวแหลมย้อยลงมา กว้าง 8 เซนติเมตร ขอบด้านนอกโค้งเป็นหยักคล้ายกลีบดอกไม้ข้างละ 2 หยัก ลวดลายมีลักษณะเป็นลายดอกไม้ ตรงกลางเป็นประจายามลายดอกเกล็ดทะหวา (ดอกพุดซ้อน) มีลักษณะเป็นดอกไม้ซ้อนกลีบ ลายขอบเป็นเม็ดไขปลา หรือลูกแก้วเรียงเป็นแนว

รูปที่ 3.42 : กรองคอเครื่องแต่งกายชุดที่ 1 ดอกเก็ดทะหวา

ที่มา : นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวันท์

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

1.2.3 ทับทรวง เป็นเครื่องประดับ ลักษณะเหมือนสร้อยคอ ทำด้วยแผ่นทองเหลือง ต่อกลาย ดุนลาย มีลักษณะสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ทำว่าเป็นกลีบคล้ายประจายามของ ภาคกลาง โดยปลาย ด้านข้างทั้ง 2 ด้านโค้งขึ้น ตรงกลางเป็นประจายามลายดอกเก็ดทะหวา (ดอกพุทซ้อน) มีลักษณะเป็นดอกไม้ซ้อน กลีบ ลายขอบเป็นเม็ดไขปลา หรือลูกแก้วเรียงเป็นแนว มีขนาดความกว้างจากด้านบนถึงด้านล่าง 12.5 เซนติเมตร ยาว 16 เซนติเมตร ด้านล่างมีอุบะเป็นกลีบบัว จำนวน 9 ชั้น มีห่วงทองร้อยเป็นโซ่สำหรับคล้องคอ

รูปที่ 3.43 : ทับทรวงเครื่องแต่งกายชุดที่ 1 ดอกเก็ดทะหวา

ที่มา : นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวันท์

1.2.4 สั้งวาลย์ เป็นเครื่องประดับคล้ายสร้อยตัว ทำด้วยแผ่นทองเหลือง ต่อกลาย ดุนลาย ใช้สวมพาดบ่า จากไหล่ซ้ายไปยังสะเอวขวา ลักษณะสพายแล่ง ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

- (1) **สะพักตร์** เป็นส่วนบน มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า แต่ปลายทั้ง 2 ด้านโค้งมน ขอบด้านข้าง เป็นหยักคล้ายกลีบดอกไม้ ใช้วาง ทาบบนไหล่ด้านซ้ายเป็นตัวยึดติดเพื่อไม่ให้ส่วนของสายสร้อย พลิกหรือเคลื่อนได้มีขนาดความกว้าง 9 เซนติเมตร ยาว 23 เซนติเมตร
- (2) **สายสร้อย** เป็นส่วนกลางมีลักษณะเป็นกนก ลวดลายดอกไม้ จำนวนด้านละ 4 ชั้น สลับกับ วงกลมลวดลายเกสรดอกไม้ ร้อยต่อกันด้วยห่วงสีทอง มียาวด้านละ 5 เซนติเมตร

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

- (3) **ตาบทิศ** เป็นส่วนปลายล่างของสังวาลย์ มีลักษณะเป็นวงกลม ประดับด้วยกลีบดอกไม้ ทรงโค้งเป็นหยัก ปลายแหลม ข้างละ 1 ดอก มีความกว้างของวงกลม 7 เซนติเมตร และความยาวรวมกลีบดอกไม้ทั้ง 2 ด้าน 17 เซนติเมตร

รูปที่ 3.44 : สังวาลย์เครื่องแต่งกายชุดที่ 1 ดอกเก็ดทะหวา

ที่มา : นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวันท์

1.2.5 **กำไลต้นแขน หรือ พาดำ** เป็นเครื่องประดับต้นแขน ทำด้วยแผ่นทองเหลือง ต่อดลาย ดุนลาย เป็นดอกไม้ ตรงกลางเป็นลายดอกไม้ซ้อนกลีบคล้ายดอกพุท (ดอกเก็ดทะหวา) เป็นทรงสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด ขอบโค้งเป็นหยัก ลายขอบเป็นเม็ดไข่ปลา หรือลูกแก้วเรียงเป็นแนว เป็นแผ่นแนวยาว จากฐานถึงปลายดอกรูปไข่ปลาสูง 16 เซนติเมตร ความยาวกำไลต้นแขนส่วนบน ยาว 28 เซนติเมตร และส่วนล่าง ยาว 24 เซนติเมตร

รูปที่ 3.45 : กำไลต้นแขนเครื่องแต่งกายชุดที่ 1 ดอกเก็ดทะหวา

ที่มา : นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวันท์

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

1.2.6 กำไลข้อมือ เป็นเครื่องประดับข้อมือ ทำด้วยแผ่นทองเหลือง ต้องลาย ดุนลาย เป็นดอกไม้ ตรงกลางเป็นลายดอกไม้ซ้อนกลีบคล้ายดอกพุท (ดอกเก็ดทะหวา) เป็นทรงสี่เหลี่ยม ข้าวหลาม ตัด ขอบโค้งเป็นหยัก ลายขอบเป็นเม็ดไข่ปลา หรือลูกแก้วเรียงเป็นแนว เป็นแผ่นแนวยาว ความจากฐานถึงปลาย ยอด สูง 16 เซนติเมตร ความยาวกำไลข้อมือส่วนบน ยาว 20 เซนติเมตร และส่วนล่างยาว 16 เซนติเมตร

รูปที่ 3.46 : กำไลข้อมือเครื่องแต่งกายชุดที่ 1 ดอกเก็ดทะหวา
ที่มา : นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวันท์

1.2.7 ปิ่นเหงั่ง หรือ หัวเข็มขัด เป็นเครื่องประดับเอวประดับอยู่กับสายเข็มขัด ทำด้วยแผ่นทองเหลือง ต้องลาย ดุนลาย เป็นสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด ส่วนขอบเป็นมุมแหลม ด้านข้างโค้งเป็นหยัก คล้ายกลีบดอกไม้ ลวดลายมีลักษณะเป็นลายดอกไม้ ลายเครือเถา ตรงกลางเป็นประจายามลายดอกเก็ดทะหวา (ดอกพุทซ้อน) ลายขอบเป็นเม็ดไข่ปลา หรือลูกแก้วเรียงเป็นแนว ซึ่งแต่ละแผ่นมีขนาดความกว้าง 13 เซนติเมตร ยาว 16.5 เซนติเมตร

รูปที่ 3.47 : หัวเข็มขัดเครื่องแต่งกายชุดที่ 1 ดอกเก็ดทะหวา
ที่มา : นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวันท์

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

1.2.8 สายเข็มขัด เป็นเครื่องประดับเอว ทำด้วยแผ่นทองเหลือง ตอกลาย ดุนลาย เป็นทกเหลี่ยม ขอบด้านบน-ด้านล่างโค้งเป็นหยักคล้ายกลีบดอกไม้ ลวดลายมีลักษณะเป็นลายดอกไม้ ตรงกลาง เป็นประจายามลายดอกเก็ดทะหวา (ดอกพุดซ้อน) ลายขอบเป็นเม็ดไขปลา หรือลูกแก้วเรียงเป็นแนว แต่ละแผ่นมี ขนาดความกว้าง 6.5 เซนติเมตร ยาว 7.5 เซนติเมตร ร้อยต่อด้วยห่วงทองจำนวน 14 ชั้น ยาวตลอดทั้งเส้น 95.5 เซนติเมตร ด้านปลายแต่ละด้านมีรูปร่างสำหรับใส่หัวเข็มขัด ขนาด 3 เซนติเมตร

รูปที่ 3.48 : สายเข็มขัดเครื่องแต่งกายชุดที่ 1 ดอกเก็ดทะหวา

ที่มา : นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวันท์

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

1.2.9 ห้อยหน้า เป็นสำหรับเครื่องห้อยด้านหน้าขาใต้เข็มขัด ทำจากแผ่นทองเหลือง ต่อดลาย ดุนลาย ลวดลายมีลักษณะเป็นลายดอกไม้ ลายขอบเป็นเม็ดไข่ปลา หรือลูกแก้วเรียงเป็นแนว ใน 1 สำหรับ มีจำนวน 5 ชิ้น มีลักษณะรูปร่าง และลวดลายแตกต่างกัน ซึ่งอยู่ตรงกลางด้านหน้าของหัวเข็มขัด มีความกว้าง 25 เซนติเมตร มีความยาว 42 เซนติเมตร

รูปที่ 3.49 : ห้อยหน้าเครื่องแต่งกายชุดที่ 1 ดอกเก็ดทะหวา
ที่มา : นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวันท์

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

1.2.10 สร้อยเอว เป็นเครื่องประดับเอวด้านหลังและด้านข้าง ทำด้วยแผ่นทองเหลือง ตอกลาย ดุนลาย เป็นกลีบดอกไม้ และก้นหอย มี 5 ส่วน โดยส่วนที่อยู่ด้านซ้ายสุด จะห้อยเอวด้านซ้าย ส่วนตรงกลางจะห้อยเอวด้านหลัง ส่วนที่อยู่ด้านซ้ายสุด จะห้อยเอวด้านขวา มีลักษณะเป็นแฉกโค้งคล้ายกลีบดอกไม้ ขนาด 9*9 เซนติเมตร มีห่วงทอง 2 ห่วงเชื่อมต่อทองเหลืองคล้ายลูกศรยาว 5 เซนติเมตร ห้อยต่อด้านล่าง ส่วนล่างสุดเป็นแท่งทองยาว 4 เซนติเมตร ห้อยเพื่อให้เกิดความสวยงามอยู่ด้านล่าง มีความสูงจากด้านบนลงด้านล่าง รวมกันทั้ง 3 ชิ้นยาว 21.5 เซนติเมตร สลับกับ ก้นหอย คล้ายก้นห้อย คือมีลักษณะ เป็นสามเหลี่ยมลงด้านล่าง ปลายด้านบนโค้งขึ้น 2 ข้าง มีขนาด ความสูง 7 เซนติเมตร ยาว 10.5 เซนติเมตร ห้อยต่อด้านล่างด้วยแท่งทองยาว 4 เซนติเมตร ด้านล่าง ทั้งหมดร้อยต่อกันด้วยโซ่ยาว 101 เซนติเมตร มีลวดลายเป็นลายดอกไม้ ตรงกลางเป็นลายดอกไม้ซ้อนกลีบคล้ายดอกพุด (ดอกเก็ดทะหวา) ลายขอบเป็นเม็ดไข่ปลา หรือลูกแก้วเรียงเป็นแนว

รูปที่ 3.50 : สร้อยเอวเครื่องแต่งกายชุดที่ 1 ดอกเก็ดทะหวา
ที่มา : นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวันท์

1.2.11 กำไลข้อเท้า เป็นเครื่องประดับข้อเท้า ทำด้วยทองเหลือง ตอกลาย ดุนลาย เป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ยาว 24 เซนติเมตร สูง 4 เซนติเมตร ลวดลายเป็นลายดอกไม้ มีลายประจายามอยู่ตรงกลาง ขันงาน ขอบด้านบน-ด้านล่างเป็นกลีบบัวเรียงเป็นแนวต่อกัน

รูปที่ 3.51 : กำไลข้อเท้าเครื่องแต่งกายชุดที่ 1 ดอกเก็ดทะหวา
ที่มา : นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวันท์

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

2. เครื่องแต่งกายชุดที่ 2 ดอกชอมพอ

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Caesalpinia pulcherrima* (Linn.) Swartz

ชื่อวงศ์: Leguminosae-caesalpinioideae

ชื่อสามัญ Barbados Pride, Dwarf Poinciana, Paradise Flower, Peacock's Crest, Peacock Flower

ชื่ออื่น จำพอ ชำพอ ชมพอ ชอมพอ พญาไม้ฝู ส้มฝ่อ ส้มพอ (ภาคเหนือ) ขวางยอย (นครราชสีมา)

นกยูงไทย (ภาคกลาง)

ไม้พุ่ม สูง 2 -4 ม. ลำต้นเกลี้ยงหรือมีหนาม แตกกิ่งก้านสาขาจำนวนมาก เรือนยอดโปร่ง ใบประกอบแบบขนนกสองชั้นปลายคู่ เรียงสลับมีใบย่อย 7-11 คู่ ใบ ย่อยออกเป็นคู่เรียงตรงข้ามกัน รูปรีแกมขอบขนานหรือรูปไข่กลับ ปลายใบมนหรือเว้า ฐานใบมนหรือเบี้ยว ดอกช่อ ออกบริเวณซอกใบ ปลายกิ่ง หรือส่วนยอดของต้น ดอกมีหลาย สีตามพันธุ์ กลีบดอก 5 กลีบ กลีบใหญ่ 4 กลีบ กลีบเล็ก 1 กลีบ รูปช้อน ขอบกลีบหยักเป็น คลื่น เกสรเพศผู้ 10 อัน เกสรเพศเมีย 1 อัน รังไข่อยู่เหนือฐานรองดอก กลีบเลี้ยง 5 กลีบ โคนเชื่อมปลาย Form การอธิบายดอกไม้

ในภาคเหนือ ดอกชอมพอ เป็นไม้มงคล ที่นิยมปลูกไว้หน้าบ้าน เพื่อให้เกิดความสวยงาม และที่สำคัญ คือ การนำไปใส่ขันดอกเพื่อเป็นการบูชาพระรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพนับถือ คนโบราณใช้รากชอมพอดอกสีเหลืองต้มน้ำ แล้วใช้อมบรรเทาอาการปวดฟัน ส่วนรากของต้นดอกสีแดงปรุงเป็นยากินขับประจำเดือน นอกจากนี้ยังใช้ใบวางตามห้องหรือใกล้ตัวเพื่อกันแมลงหวี่ หรือใช้ใบแห้งจุดไฟให้มีควันเพื่อไล่แมลงหวี่

ดอกชอมพอ หรือดอกหางนกยูง เป็นดอกไม้ที่ได้รับความนิยมของล้านนาในการปลูกไว้เกือบทุกบ้านในอดีต เพราะมีสีสันสวยงาม สามารถออกดอก ยืนต้นได้ง่าย นอกจากนั้นยังมีสรรพคุณทางยาที่คนเหนือ นิยมรับประทานยาสมุนไพรในการรักษาตนเองในสมัยโบราณ ในความสำคัญที่มีต่อพระพุทธศาสนา ดอกชอมพอ เป็นดอกไม้ที่ชาวล้านนา นิยมนำไปถวายเพื่อเป็นพุทธบูชา เมื่อประชาชนทำบุญตักบาตร ฟังธรรม เข้าวัดในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ชาวเชียงใหม่ นิยมนำดอกชอมพอใส่กรวยดอกไม้ พร้อมกับธูป เทียน เพื่อนำไปสักการบูชาเสาอินทขิล และเราสามารถพบเห็นดอกชอมพอมากที่สุดในช่วงสงกรานต์ล้านนา ที่นิยมนำไปไหว้พระสรงเกล้าดำหัว แก่ญาติผู้ใหญ่ของแต่ละคน ดังนั้น ในการสร้างสรรค์การแสดงชุดนี้จึงนำเอาดอกชอมพอที่มีความสำคัญในการสักการะ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เสาอินทขิล และบรรพบุรุษของชาวจังหวัดพะเยา อันแสดงออกถึงความกตัญญูต่เวทิตาที่มีต่อบรรพบุรุษผู้สร้างและปกป้องเมืองภูมามยาว

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

รูปที่ 3.52 : เปรียบเทียบระหว่างดอกซอมพอจริง กับ ลายประจำยามดอกซอมพอ
ที่มา : นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวันท์

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

2.1 ศิราภรณ์ เป็นเครื่องประดับศีรษะ ทำด้วยทองเหลือง ตอกลาย ดุนลาย ประติมากรรมปูนปั้น ลวดลายหลักคือลายดอกไม้ ลายกลีบบัว ลายแซ่ ตามศิลปะล้านนาที่ได้รับอิทธิพลจากพุกาม รูปทรงเป็นชฎาทรงเตี้ย หรือ ทรงกระโจม ลดหลั่นระดับลงมาจนถึงส่วนฐาน ฐานมีความกว้างรอบศีรษะ 60 เซนติเมตร ด้านหลังมีลักษณะโค้งสูงขึ้นไป มีความสูงของฐานถึงส่วนยอดของฐาน 18 เซนติเมตร และมีความสูงจาก ฐานไปถึงยอดรวม 31.5 เซนติเมตร ด้านข้างทั้ง 2 ข้างเว้าเพื่อให้ลับกับหูของผู้สวมใส่ ด้านหน้ามี ประดับขมขนาดความกว้างยาว 9 เซนติเมตร ด้านหลังมีลายประจายามดอกชอมพอ ซึ่งเป็นลายหลักของ สำหรับที่ 2 นี้

รูปที่ 3.53 : ศิราภรณ์เครื่องแต่งกายชุดที่ 2 ดอกชอมพอ
ที่มา : นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวันท์

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

2.2 ถิ่นพินพารณ

2.2.1 กุณทล หรือ ต่างหุ เป็นเครื่องประดับหู ทำด้วยแผ่นทองเหลือง ต้ดงลาย ดุนลาย เป็นกลีบดอกไม้ มีอุบะห้อยซ้อนเรียงชั้นลดหลั่นลงมา เชื่อมต่อดลายกนกโค้งงอน มีความสูงจากดอกไม้ถึง ปลายอุบะ 8.5 เซนติเมตร และความยาวของเปลวด้านข้าง 9 เซนติเมตร

รูปที่ 3.54 : ต่างหุเครื่องแต่งกายชุดที่ 2 ดอกชอมพอ
ที่มา : นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวันท์

2.2.2 กรองคอ หรือ กรองคอ เป็นเครื่องประดับคอ ทำด้วยแผ่นทองเหลือง ต้ดงลาย ดุนลาย เป็นรูปทรงคล้ายวงรี ส่วนตรงกลางเว้าสำหรับสวมคอ มีขนาดความกว้าง 24 เซนติเมตร ปลายทั้ง 2 ข้างด้านหลังขดออกเป็นลายหาง(ขดวงกลม) ส่วนปลายตรงกลางด้านหน้าเรียวแหลมย้อยลงมา สูง 8 เซนติเมตร ขอบด้านนอกโค้งเป็นหยักคล้ายกลีบดอกไม้ข้างละ 2 หยัก ลวดลายมีลักษณะเป็นลายดอกไม้ ตรงกลางเป็นประจายามลายดอกชอมพอ มีลักษณะเป็นดอกไม้ซ้อนกลีบ ลายขอบเป็นเม็ดไข่ปลา หรือลูกแก้วเรียง เป็นแนว

รูปที่ 3.55 : กรองคอเครื่องแต่งกายชุดที่ 2 ดอกชอมพอ
ที่มา : นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวันท์

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

2.2.3 ทับทรวง ทำด้วยแผ่นทองเหลือง ต້องลาย ดุนลาย มีลักษณะสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ทำเป็นกลีบคล้ายประจายามของภาคกลาง โดยปลายด้านข้างทั้ง 2 ด้าน จุ่มขึ้น ตรงกลางเป็นลายดอกบัว กำลังแย้มกลีบบาน ลายขอบเป็นเม็ดไข่ปลา หรือลูกแก้วเรียงเป็นแนว มีขนาดความกว้างจากด้านบนถึงด้านล่าง 12 เซนติเมตร ยาว 16 เซนติเมตร ด้านล่างมีอุบะเป็นกลีบบัว จำนวน 9 ชั้น ร้อยด้วยห่วงทองประดับ มีห่วงทองร้อยเป็นโซ่สำหรับคล้องคอ

รูปที่ 3.56 : ทับทรวงเครื่องแต่งกายชุดที่ 2 ดอกหอมพอ

ที่มา :นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวันท์

2.2.4 สั้งวาลย์ เป็นเครื่องประดับคล้ายสร้อยตัว ทำด้วยแผ่นทองเหลือง ต້องลาย ดุนลาย ใช้สวมพาดบ่า จากไหล่ซ้ายไปยังสะเอวขวา ลักษณะสะพานโค้ง ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

- (1) **สะพักตร์** เป็นส่วนบน มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า แต่ปลายทั้ง 2 ด้านโค้งมน ขอบด้านข้าง เป็นหยักคล้ายกลีบดอกไม้ ใช้วางทาบบนไหล่ด้านซ้ายเป็นตัวยึดติดเพื่อไม่ให้ส่วนของสายสร้อยพลิกหรือเคลื่อนได้ มีขนาดความกว้าง 9 เซนติเมตร ยาว 23 เซนติเมตร
- (2) **สายสร้อย** เป็นส่วนกลางมีลักษณะเป็นกนก ลวดลายดอกไม้ จำนวนด้านละ 4 ชั้น สลับกับ วงกลมลวดลายเกสรดอกไม้ ร้อยต่อกันด้วยห่วงสีทอง มียาวด้านละ 55 เซนติเมตร

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

- (3) **ตาบทิศ** เป็นส่วนปลายล่างของสังวาลย์ มีลักษณะเป็นวงกลม ประดับด้วยกลีบดอกไม้ ทรงโค้งเป็นหยัก ปลายแหลม ข้างละ 1 ดอก มีความกว้างของวงกลม 7 เซนติเมตร และความยาวรวม กลีบดอกไม้ทั้ง 2 ด้าน 17 เซนติเมตร

รูปที่ 3.57 : สังวาลย์เครื่องแต่งกายชุดที่ 2 ดอกชอมพอ

ที่มา : นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวันท์

2.2.5 กำไลต้นแขน หรือ พาหุรัด เป็นเครื่องประดับต้นแขน ทำด้วยแผ่นทองเหลือง ต่อกลาย ดุนลาย เป็นดอกไม้ ตรงกลางเป็นดอกชอมพอแถมกลีบบานลายขอบเป็นเม็ดไข่ปลา หรือลูกแก้วเรียงเป็นแนว ส่วนลายประจำยามเป็นดอกชอมพอ ขนาด 12x16 เซนติเมตร ส่วนที่รัดต้นแขนเป็นลายเส้นแถบ แต่ละแถบเว้นช่องเป็นช่องโป่ง 3 มิลลิเมตร จากฐานถึงปลายดอกรูปไข่ปลาสูง 16 เซนติเมตร ความยาวกำไลต้นแขนส่วนบน ยาว 28 เซนติเมตรและส่วนล่างยาว 24 เซนติเมตร

รูปที่ 3.58 : กำไลต้นแขนเครื่องแต่งกายชุดที่ 2 ดอกชอมพอ

ที่มา : นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวันท์

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

2.2.6 กำไลข้อมือ เป็นเครื่องประดับข้อมือ ทำด้วยแผ่นทองเหลือง ต้องลาย ดุนลาย เป็นดอกไม้ ตรงกลางเป็นลายตรงกลางเป็นดอกชอมพอแยมกลีบบาน เป็นทรงสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด ขอบโค้งเป็นหยัก ลายขอบเป็นเม็ดไข่ปลา หรือลูกแก้วเรียงเป็นแนว ส่วนลายประจำยามเป็นดอกชอมพอ ขนาด 12x16 เซนติเมตร ส่วนที่รัดต้นแขนเป็นลายเส้นแถบ แต่ละแถบเว้นช่วงเป็นช่องโปร่ง 3 มิลลิเมตร จากฐาน ถึงปลายดอกรูปไข่ปลาสูง 16 เซนติเมตร ความยาวกำไลต้นแขนส่วนบน ยาว 21 เซนติเมตรและส่วนล่างยาว 17.5 เซนติเมตร

รูปที่ 3.59 : กำไลข้อมือเครื่องแต่งกายชุดที่ 2 ดอกชอมพอ

ที่มา : นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวินท์

2.2.7 หัวเข็มขัด หรือ ปั้นเหน่ง ทำด้วยแผ่นทองเหลือง ต้องลาย ดุนลาย เป็นหกเหลี่ยม ขอบหยักคล้ายกลีบดอกไม้ 6 กลีบ ลวดลายมีลักษณะเป็นลายดอกไม้ ลายเครือเถา ตรงกลางเป็น ดอกชอมพอแยมกลีบบาน ซึ่งแต่ละแผ่นมีขนาดความกว้าง ยาว 9.5 เซนติเมตร

รูปที่ 3.60 : หัวเข็มขัดเครื่องแต่งกายชุดที่ 2 ดอกชอมพอ

ที่มา : นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวินท์

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

2.2.8 สายเข็มขัด ทำจากแผ่นทองเหลือง ตอกลาย ดุนลาย เป็นหกเหลี่ยม ขอบด้านบน-ด้านล่างโค้งเป็นหยักคล้ายกลีบดอกไม้ ลวดลายมีลักษณะเป็นลายดอกไม้ ตรงกลางเป็นลายดอกไม้ ซ้อนกลีบคล้ายดอกพุท (ดอกเก็ดทะหวา) ลายขอบเป็นเม็ดไข่ปลา หรือลูกแก้วเรียงเป็นแนว แต่ละแผ่นมีขนาด ความกว้าง 6.5 เซนติเมตร ยาว 7.5 เซนติเมตร ร้อยต่อด้วยห่วงทองจำนวน 14 ชั้น ยาวตลอดทั้งเส้น 95.5 เซนติเมตร ด้านปลายแต่ละด้านมีรูสำหรับใส่หัวเข็มขัด ขนาด 3 เซนติเมตร

รูปที่ 3.61 : สายเข็มขัดเครื่องแต่งกายชุดที่ 2 ดอกขอมพอ
ที่มา : นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวันท์

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

2.2.9 ห้อยหน้า เป็นสำหรับเครื่องห้อยด้านหน้าขาใต้เข็มขัด ทำจากแผ่นทองเหลือง ต่อดลาย ดุนลาย ลวดลายมีลักษณะเป็นลายดอกไม้ ลายขอบเป็นเม็ดไข่ปลา หรือลูกแก้วเรียงเป็นแนว ใน 1 สำหรับ มีจำนวน 5 ชิ้น มีลักษณะรูปร่าง และลวดลายแตกต่างกัน ซึ่งอยู่ตรงกลางด้านหน้าของหัวเข็มขัด มีความกว้าง 25 เซนติเมตร มีความยาว 42 เซนติเมตร

รูปที่ 3.62 : ห้อยหน้าเครื่องแต่งกายชุดที่ 2 ดอกขอมพอ
ที่มา : นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวันท์

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

2.2.10 สร้อยเอว เป็นเครื่องประดับเอว ทำด้วยแผ่นทองเหลือง ต้องลาย ดุนลาย เป็นกลีบดอกไม้ และก้นหอย มี 5 ส่วน โดยส่วนที่อยู่ด้านซ้ายสุด จะห้อยเอวด้านซ้าย ส่วนตรงกลางจะห้อยเอว ด้านหลัง ส่วนที่อยู่ด้านซ้ายสุด จะห้อยเอวด้านขวา มีลักษณะเป็นแฉกโค้งคล้ายกลีบดอกไม้ ขนาด 9*9 เซนติเมตร มีห่วงทอง 2 ห่วงเชื่อมต่อทองเหลืองคล้ายลูกศรยาว 5 เซนติเมตร ห้อยต่อด้านล่าง ส่วนล่างสุดเป็นแท่งทองยาว 3 เซนติเมตร ห้อยเพื่อให้เกิดความสวยงามอยู่ด้านล่าง มีความสูงจากด้านบนลงด้านล่าง รวมกันทั้ง 3 ชิ้นยาว 21.5 เซนติเมตร สลับกับ ก้นหอย คล้ายก้นห้อย คือมีลักษณะ เป็นสามเหลี่ยมลงด้านล่าง ปลายด้ายบนโค้งขึ้น 2 ข้าง มีขนาด ความสูง 7 เซนติเมตร ยาว 10.5 เซนติเมตร ห้อยต่อด้านล่างด้วยแท่งทองยาว 3 เซนติเมตร ด้านล่าง ทั้งหมดร้อยต่อกันด้วยโซ่ยาว 101 เซนติเมตร มีลวดลายเป็นลายดอกไม้ ตรงกลางเป็นลายดอกไม้ซ้อนกลีบคล้าย ดอกพุด (ดอกเกล็ดถั่ว) ลายขอบเป็นเม็ดไข่ปลา หรือลูกแก้วเรียงเป็นแนว

รูปที่ 3.63 : สร้อยเอวเครื่องแต่งกายชุดที่ 2 ดอกขอมพอ

ที่มา : นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวัฒน์

2.2.11 กำไลข้อเท้า เป็นเครื่องประดับข้อเท้า ทำจากทองเหลือง ต้องลาย ดุนลาย เป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ยาว 23 เซนติเมตร สูง 5 เซนติเมตรลวดลายเป็นลายดอกไม้ มีลายประจำยามอยู่ตรงกลาง ชิ้นงาน ขอบด้านบน-ด้านล่างเป็นกลีบบัวเรียงเป็นแนวต่อกัน

รูปที่ 3.64 : กำไลข้อเท้าเครื่องแต่งกายชุดที่ 2 ดอกขอมพอ

ที่มา : นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวัฒน์

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

3. เครื่องแต่งกายชุดที่ 3 ดอกแก้ว

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Murraya paniculata* (L.) Jack.

ชื่อวงศ์: Rutaceae

ชื่อสามัญ: Orang Jessamine, China Box Tree, Andaman Satinwood, Chinese Box wood

ชื่อพื้นเมือง: กะมูนิง (มลายู ปัตตานี) แก้วขาว (กลาง) แก้วซี่ไก่ (ยะลา) แก้วพริก (เหนือ) แก้วลาย (สระบุรี)

จำพริก (ลำปาง) และ ตะไหลแก้ว (เหนือ)

ไม้ยืนต้น ขนาดเล็กถึงขนาดกลางลำต้นมีความสูงประมาณ 5-10 เมตร เปลือกลำต้นสีขาวปนเทา ลำต้นแตกเป็นสะเก็ดเป็นร่องตามยาว การแตกกิ่งก้านของทรงพุ่มไม่ค่อยเป็นระเบียบ ใบออกเป็นช่อเป็นแผงออกใบเรียงสลับกันช่อหนึ่งประกอบด้วยใบย่อยประมาณ 4-8 ใบ ใบเป็นมันสีเขียวเข้มขี้ดจะมีกลิ่นฉุนแรงขอบใบเรียบเป็นคลื่นเล็กน้อยขนาดของใบ กว้างประมาณ 2 - 4 เซนติเมตร ยาวประมาณ 3-6 เซนติเมตร ออกดอกเป็นช่อใหญ่ ช่อสั้น ออกตามปลายกิ่ง หรือยอด ช่อหนึ่งมีดอกประมาณ 5 - 10 ดอก แต่ละดอกมีกลีบดอก 5 กลีบ ดอกสีขาว กลิ่นหอม ดอกบานเต็มที่ กว้างประมาณ 2 - 3 เซนติเมตร

ในภาคเหนือ เชื่อว่า บ้านใดปลูกต้นแก้วไว้ประจำบ้านจะทำให้คนในบ้านมีความดี มีคุณค่าสูง เพราะคำว่า แก้ว นั้นหมายถึง สิ่งที่ดีมีค่าสูงเป็นที่นับถือบูชาของบุคคลทั่วไปซึ่งโบราณได้เปรียบเทียบกับของที่มีค่าสูงนี้เสมือนดังดวงแก้ว นอกจากนี้คนโบราณยังมีความเชื่ออีกว่า บ้านใดปลูกต้นแก้วไว้ประจำบ้านจะทำให้เป็นคนที่มีจิตใจบริสุทธิ์ มีความเบิกบาน เพราะแก้วคือความใสสะอาดความสดใสนอกจากนี้ดอกแก้วยังมีสีขาวสะอาดสดใสมีกลิ่นหอมวลไปไกลและยังนำดอกแก้วไปใช้ในพิธีบูชาพระในพิธีทางศาสนาได้เป็นสิริมงคลยิ่งอีกด้วย

ดอกแก้ว หรือ ดอกพิกุล ชาวล้านนานิยมปลูกต้นแก้วไว้บริเวณบ้านด้วยเชื่อว่าเป็นไม้มงคลสำหรับ คนเกิดวันจันทร์ มีคุณทางเมตตามหานิยม สามารถปกป้องคุ้มครองภัยอันตรายได้นอกจากนี้ยังเชื่อว่าเป็นไม้มงคลเทพเจ้าสถิตอยู่ จึงมักใช้ไม้มงคลนี้ทำด้ามอาวุธ ทำเสาบ้าน เป็นต้นการปลูกต้นแก้ว จะนิยมปลูกทิศเหนือหรือทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเรือน โดยปลูกในวันจันทร์หรือวันเสาร์ คนที่ลงมือปลูก มักให้หญิงสาวที่เกิดวันจันทร์เป็นผู้ปลูกเพื่อความขลังและศักดิ์สิทธิ์

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

รูปที่ 3.65 : เปรียบเทียบระหว่างดอกดอกแก้วจริง กับ ลายประจำยามดอกแก้ว
ที่มา :นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวันท์

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

3.1 ศิราภรณ์ เป็นเครื่องประดับศีรษะ ทำด้วยทองเหลือง ต่อดลาย ดุนลาย ประติมากรรมปูนปั้น ลวดลายหลักคือลายดอกไม้ ลายกลีบบัว ลายแซ่ ตามศิลปะล้านนา รูปทรงเป็นชฎาทรงเตี้ย หรือ ทรงกระโจม มีลักษณะเป็นกรวย 3 ชั้น ชั้นแรกมีลักษณะเอวคอด ลดหลั่นระดับลงมาจนถึงส่วนฐาน ฐานมีความกว้างรอบศีรษะ 60 เซนติเมตร ด้านหลังมีลักษณะโค้งสูงขึ้นไป มีความสูงของฐานถึงส่วนยอดของฐาน 18 เซนติเมตร ส่วนยอดมีความสูง 19 เซนติเมตร และมีความสูงจาก ฐานไปถึงยอดรวม 31.5 เซนติเมตร ด้านข้างสูง 14 เซนติเมตร ทั้ง 2 ข้างไว้เพื่อให้ลับกับหูของผู้แสดงเมื่อสวมใส่ ด้านหน้ามีประจำายามขนาดความกว้างยาว 9 เซนติเมตร x 9 เซนติเมตร ด้านหลังมีลายประจำายามดอกแก้ว ซึ่งเป็นลายหลักของสำหรับที่ 3 นี้

รูปที่ 3.66 : ศิราภรณ์เครื่องแต่งกายชุดที่ 3 ดอกแก้ว

ที่มา : นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวันท์

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

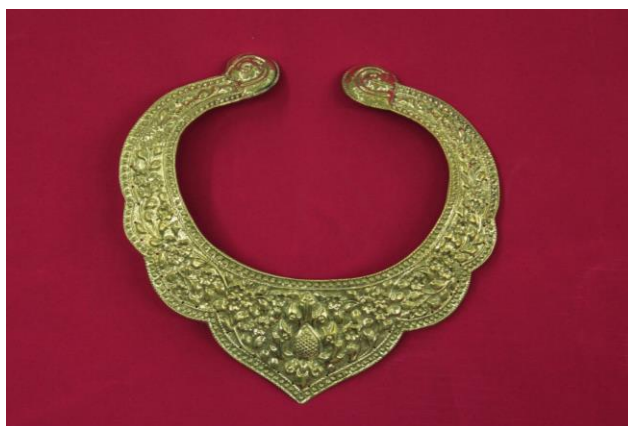
3.2 ถิ่นพินพพพพพ

3.2.1 กุณทล หรือ ต่งหุ เป็นเครื่องประดับหู ทำด้วยแผ่นทองเหลือง ต่งลาย ดุนลาย เป็นกลีบดอกไม้ มีอุบะห้อยซ้อนเรียงชั้นลดหลั่นลงมา เชื่อมต่อลายกนกโค้งงอน มีความสูงจากดอกไม้ถึงปลายอุบะ 8.5 เซนติเมตร และความยาวของเปลวด้านข้าง 9 เซนติเมตร

รูปที่ 3.67 : ต่งหุเครื่องแต่งกายชุดที่ 3 ดอกแก้ว
ที่มา : นายฉัตรอนันต์ ฉัตรอภิวันท์

3.2.2 กรองคอ เป็นเครื่องประดับคอ ทำด้วยแผ่นทองเหลือง ต่งลาย ดุนลาย เป็นรูปทรงคล้ายวงรี ปลายทั้ง 2 ข้างขดออกเป็นวงกลมคล้ายตัวหงา ซึ่งอยู่ตามสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ต่างๆในล้านนา เช่น วัด ปลายตรงกลางเรียวแหลมย้อยลงมา ขอบด้านนอกโค้งเป็นหยักคล้ายกลีบดอกไม้ ข้างละ 2 หยัก ลวดลายมีลักษณะเป็นลายดอกไม้ ตรงกลางเป็นลายดอกแก้ว ลายขอบเป็นเม็ดไขปลา หรือลูกแก้วเรียงเป็นแนว มีขนาดความกว้าง 24 เซนติเมตร

รูปที่ 3.68 : กรองคอเครื่องแต่งกายชุดที่ 3 ดอกแก้ว
ที่มา : นายฉัตรอนันต์ ฉัตรอภิวันท์

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

3.2.3 ทับทรวง ทำด้วยแผ่นทองเหลือง ต่อดลาย ดุนลาย มีลักษณะสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ทำเป็นกลีบคล้ายประจายามของภาคกลาง โดยปลายด้านข้างทั้ง 2 ด้าน จุ่มขึ้น ตรงกลางเป็นลายดอกแก้ว ลายขอบเป็นเม็ดไข่ปลา หรือลูกแก้วเรียงเป็นแนว มีขนาดความกว้างจากด้านบนถึงด้านล่าง 12 เซนติเมตร ยาว 16 เซนติเมตร ด้านล่างมีอุบะเป็นกลีบบัว จำนวน 9 ชิ้น ร้อยด้วยห่วงทองประดับ มีห่วงทองร้อยเป็นโซ่สำหรับคล้องคอ

รูปที่ 3.69 : ทับทรวงเครื่องแต่งกายชุดที่ 3 ดอกแก้ว

ที่มา : นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวันท์

3.2.4 สั้งวาลย์ เป็นเครื่องประดับคล้ายสร้อยตัว ทำด้วยแผ่นทองเหลือง ต่อดลาย ดุนลาย ใช้สวมพาดบ่า จากไหล่ซ้ายไปยังสะเอวขวา ลักษณะสะพายแล่ง ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

- (1) **สะพักตร์** เป็นส่วนบน มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า แต่ปลายทั้ง 2 ด้านโค้งมน ขอบด้านข้าง เป็นหยักคล้ายกลีบดอกไม้ ใช้วางทาบบนไหล่ด้านซ้ายเป็นตัวยึดติดเพื่อไม่ให้ส่วนของสายสร้อยพลิกหรือเคลื่อนได้ มีขนาดความกว้าง 9 เซนติเมตร ยาว 23 เซนติเมตร
- (2) **สายสร้อย** เป็นส่วนกลางมีลักษณะเป็นกนก ลวดลายดอกไม้ จำนวนด้านละ 4 ชิ้น สลับกับ วงกลมลวดลายเกสรดอกไม้ ร้อยต่อกันด้วยห่วงสีทอง มียาวด้านละ 55 เซนติเมตร

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

- (3) **ตาบทิศ** เป็นส่วนปลายล่างของสังวาลย์ มีลักษณะเป็นวงกลม ประดับด้วยกลีบดอกไม้ ทรงโค้งเป็นหยัก ปลายแหลม ข้างละ 1 ดอก มีความกว้างของวงกลม 7 เซนติเมตร และความยาวรวมกลีบดอกไม้ทั้ง 2 ด้าน 17 เซนติเมตร

รูปที่ 3.70 : สังวาลย์เครื่องแต่งกายชุดที่ 3 ดอกแก้ว

ที่มา : นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวันท์

3.2.5 รัตตันแขน หรือ พาหุรัต เป็นเครื่องประดับตันแขน ทำด้วยแผ่นทองเหลือง ตอกลาย ดุนลาย เป็นดอกไม้ ตรงกลางเป็นดอกแก้วแถมกลีบบานลายขอบเป็นเม็ดไขปลาคู หรือลูกแก้วเรียงเป็นแนว ส่วนลายประจำยามเป็นดอกแก้ว ขนาด 12x16 เซนติเมตร ส่วนที่รัตตันแขนเป็นลายเส้นแถบแต่ละแถบ 1 เซนติเมตร มีจุดไขปลารอบแถบ จากฐานถึงปลายดอกรูปไขปลาคูสูง 16 เซนติเมตร ความยาวกำไลตันแขน ส่วนบน ยาว 28 เซนติเมตรและส่วนล่างยาว 24 เซนติเมตร

รูปที่ 3.71 : รัตตันแขนเครื่องแต่งกายชุดที่ 3 ดอกแก้ว

ที่มา : นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวันท์

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

2.2.12 กำไลข้อมือ เป็นเครื่องประดับข้อมือ ทำด้วยแผ่นทองเหลือง ต้องลาย ดุนลาย เป็นดอกไม้ ตรงกลางเป็นลายตรงกลางเป็นดอกชอมพอแย้มกลีบบาน เป็นทรงสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด ขอบ โค้งเป็นหยัก ลายขอบเป็นเม็ดไข่ปลา หรือลูกแก้วเรียงเป็นแนว เป็นแผ่นแนวยาว ส่วนลายประจำยามเป็นดอก แก้ว ขนาด 12x16 เซนติเมตร ส่วนที่รัดต้นแขนเป็นลายเส้นแถบแต่ละแถบ 1 เซนติเมตร มีจุดไข่ปลารอบแถบ จากฐานถึงปลายดอกรูปไข่ปลาสูง 16 เซนติเมตร ความยาวกำไลต้นแขนส่วนบน ยาว 21 เซนติเมตรและส่วนล่าง ยาว 17.5 เซนติเมตร

รูปที่ 3.72 : กำไลข้อมือเครื่องแต่งกายชุดที่ 3 ดอกแก้ว
ที่มา : นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวันท์

3.2.6 ปิ่นเหงั่ง หรือ หัวเข็มขัด เป็นเครื่องประดับเอวประดับอยู่กับสายเข็มขัด ทำด้วยแผ่นทองเหลือง ต้องลาย ดุนลาย เป็นสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด ส่วนขอบเป็นมุมแหลม ด้านข้างโค้งเป็นหยัก คล้ายกลีบดอกไม้ ลวดลายมีลักษณะเป็นลายดอกไม้ ลายเครือเถา ตรงกลางเป็นประจำยามลายดอกแก้ว ลายขอบ เป็นเม็ดไข่ปลา หรือลูกแก้วเรียงเป็นแนว เป็นแผ่นแนวยาว

รูปที่ 3.73 : หัวเข็มขัดเครื่องแต่งกายชุดที่ 3 ดอกแก้ว
ที่มา : นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวันท์

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

3.2.7 สายเข็มขัด ทำจากแผ่นทองเหลือง ตอกลาย ดุนลาย เป็นหกเหลี่ยม ขอบด้านบน-ด้านล่างโค้งเป็นหยักคล้ายกลีบดอกไม้ ลวดลายมีลักษณะเป็นลายดอกไม้ ตรงกลางเป็นลายดอกไม้ ซ้อนกลีบคล้ายดอกพุท (ดอกเกล็ดถั่ว) ลายขอบเป็นเม็ดไข่ปลา หรือลูกแก้วเรียงเป็นแนว แต่ละแผ่นมีขนาด ความกว้าง 6.5 เซนติเมตร ยาว 7.5 เซนติเมตร ร้อยต่อด้ายห่วงทองจำนวน 14 ชั้น ยาวตลอดทั้งเส้น 95.5 เซนติเมตร ด้านปลายแต่ละด้านมีรูสำหรับใส่หัวเข็มขัด ขนาด 3 เซนติเมตร

รูปที่ 3.74 : สายเข็มขัดเครื่องแต่งกายชุดที่ 3 ดอกแก้ว
ที่มา : ผู้วิจัย

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

3.2.8 ห้อยหน้า เป็นสำหรับเครื่องห้อยด้านหน้าขาใต้เข็มขัด ทำจากแผ่นทองเหลือง ต่อดลาย ดุนลาย ลวดลายมีลักษณะเป็นลายดอกไม้ ลายขอบเป็นเม็ดไข่ปลา หรือลูกแก้วเรียงเป็นแนว ใน 1 สำหรับ มีจำนวน 6 ชิ้น มีลักษณะรูปร่าง และลวดลายแตกต่างกัน ซึ่งอยู่ตรงกลางด้านหน้าของหัวเข็มขัด มีความกว้าง 25 เซนติเมตร มีความยาว 46 เซนติเมตร

รูปที่ 3.75 : ห้อยหน้าเครื่องแต่งกายชุดที่ 3 ดอกแก้ว
ที่มา : ผู้วิจัย

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

3.2.9 สร้อยเอว เป็นเครื่องประดับเอว ทำจากทองเหลือง ต้องลาย ดุนลาย เป็นกลีบดอกไม้ และก้นหอย มี 5 ส่วน โดยส่วนที่อยู่ด้านซ้ายสุด จะห้อยเอวด้านซ้าย ส่วนตรงกลางจะห้อยเอว ด้านหลัง ส่วนที่อยู่ด้านซ้ายสุด จะห้อยเอวด้านขวา มีลักษณะเป็นแฉกโค้งคล้ายกลีบดอกไม้ ขนาด 9*9 เซนติเมตร มีห่วงทอง 2 ห่วงเชื่อมต่อทองเหลืองคล้ายลูกศรยาว 5 เซนติเมตร ห้อยต่อด้านล่าง ส่วนล่างสุดเป็นแท่งทองยาว 3 เซนติเมตร ห้อยเพื่อให้เกิดความสวยงามอยู่ด้านล่าง มีความสูงจากด้านบนลงด้านล่าง รวมกันทั้ง 3 ชิ้นยาว 21.5 เซนติเมตร สลับกับ ก้นหอย คล้ายก้นหอย คือมีลักษณะ เป็นสามเหลี่ยมลงด้านล่าง ปลายด้านบนโค้งขึ้น 2 ข้าง มีขนาด ความสูง 7 เซนติเมตร ยาว 10.5 เซนติเมตร ห้อยต่อด้านล่างด้วยแท่งทองยาว 3 เซนติเมตร ด้านล่าง ทั้งหมดร้อยต่อกันด้วยโซ่ยาว 101 เซนติเมตร มีลวดลายเป็นลายดอกไม้ ตรงกลางเป็นลายดอกไม้ซ้อนกลีบคล้าย ดอกพุด (ดอกเกล็ดถั่ว) ลายขอบเป็นเม็ดไข่ปลา หรือลูกแก้วเรียงเป็นแนว

รูปที่ 3.76 : สร้อยเอวเครื่องแต่งกายชุดที่ 3 ดอกแก้ว

ที่มา : นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวัฒน์

3.2.10 กำไลข้อเท้า เป็นเครื่องประดับข้อเท้า ทำจากทองเหลือง ต้องลาย ดุนลาย เป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ยาว 23 เซนติเมตร สูง 5 เซนติเมตรลวดลายเป็นลายดอกไม้ มีลายประจำยอมอยู่ตรง กลางชิ้นงาน ขอบด้านบน-ด้านล่างเป็นกลีบบัวเรียงเป็นแนวต่อกัน

รูปที่ 3.77 : กำไลข้อเท้าเครื่องแต่งกายชุดที่ 3 ดอกแก้ว

ที่มา : นายฉัตรอนันท์ ฉัตรอภิวัฒน์